

Lausunto opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevasta selvityksestä (VN/3049/2021)

Opetus- ja kulttuuriministeriö käynnisti helmikuussa 2021 opettajarekisteriä ja opettajatiedonkeruuta koskevan selvitystyön. Selvityshenkilöiksi nimitettiin OTM Henriikka Hannula, KTT Hannu Karhunen ja professori Jouni Pursiainen. Selvityshenkilöiden tehtävänä oli selvittää, mihin käyttötarkoituksiin rekisteri tarvittaisiin, mikä olisi rekisterin kohderyhmä ja millaisia lainsäädäntötarpeita ja tietosuojakysymyksiä opettajarekisterin perustamiseen liittyisi. Lisäksi tarkoituksena oli selvittää opettajarekisterin toteuttamisvaihtoehtoja ja kustannuksia sekä saada tietoa mahdollisuuksista vastata opettajia koskevan tiedonsaannin tarpeisiin kehittämällä olemassa olevia tiedonkeruun menetelmiä ja tietovarantoja.

Opettajarekisteriä koskeva selvitys kuvaa ansiokkaasti rekisterin perustamisesta koituvia hyötyjä kattavasti oleellisten sidosryhmien ja heidän näkökulmiensa kannalta. Näkemykseni mukaan rekisterin keskeisin hyöty liittyy luotettavan ja ajantasaisen tiedon tuottamiseen opettajien osalta. Tälle tiedolle on tarvetta muun muassa julkisella sektorilla sekä tutkijayhteisössä. Opettajarekisteri tukee nykyistä opettajatiedonkeruuta paremmin esimerkiksi koulutustarpeiden ennakoimista ja lasten oikeuksien ja tasa-arvon toteutumisen arviointia.

Tutkijoiden keskuudessa on pitkään tiedostettu opettajia koskevan rekisteritiedon puute. Nykyisten aineistojen pohjalta on esimerkiksi vaikea yhdistää opettajaa oikeaan kouluun, puhumattakaan oikeaan luokkaan tai ryhmään. Suomi on tunnettu laadukkaista kouluistaan ja opettajistaan. Tutkijoiden kannalta on kuitenkin ongelmallista, että tärkeitä opettajiin liittyviä tutkimuskysymyksiä ei voida tutkia puutteellisten aineistojen vuoksi. Tästä koituu haittaa sekä suomalaisen koulujärjestelmän kehittämiseksi että tutkimustiedon tuottamiselle kansainväliseen käyttöön.

Rekisterin perustamiseen liittyvät haasteet, kuten riskit ja kustannukset, ovat huomioitu raportissa onnistuneesti. Selvitysraportissa tiedostetaan kustannuksien arviointiin liittyvän huomattavaa epävarmuutta, mutta hyödyntämällä tietoa aiempien rekisterihankkeiden kustannuksista saadaan aikaan suhteellisen luotettava arvio. Selvitysryhmä esittää perustellusti rekisterin vaiheittaista etenemistä alkaen esi- ja perusopetuksesta sekä lukiokoulutuksesta, joissa opetustehtävät ja kelpoisuudet ovat selkeimmin määriteltyjä. On kuitenkin tärkeää, että rekisteri kattaa kaikki koulutusasteet ja kohderyhmät mahdollisimman hyödyllisen rekisterin aikaansaamiseksi. Esimerkiksi koulutustarpeiden ennakoimista tai tutkimuskäytön pohjalta ei ole mielestäni perusteltua rajata mitään koulutusastetta rekisterin ulkopuolelle.



Selvityksessä esitetään rekisterin sisältävän tietoa mm. opettajankelpoisuuden tuovista opintosuorituksista ja, että opettajarekisterin tulisi linkittyä KOSKI-tietovarantoon. On tärkeää, että rekisteri otetaan käyttöön sisällöltään sellaisena kuin selvityksessä on ehdotettu. Muuten rekisterin hyödyt jäävät vähäisemmiksi eikä sillä välttämättä voida korvata opettajatiedonkeruuta.

Opettajarekisterin perustaminen tuottaa luotettavaa, kattavaa ja ajantasaista tietoa liittyen opettajiin. Nykyinen opettajatiedonkeruu kärsii puutteista, joista merkittävin on siihen liittyvä huomattava vastauskato. Tämä vastauskato ei ole satunnaista, mikä johtaa mm. tiettyjen opettajaryhmien aliedustukseen otoksessa. En näe opettajatiedonkeruun kehittämistä kannattavana opettajarekisterin käyttöönoton sijasta. Opettajatiedonkeruun kehittämisestä koituisi myös väistämättä kustannuksia, mutta saatavat hyödyt jäisivät huomattavasti rekisteriä vähäisemmiksi eikä vastauskadon ongelma siltikään häviäisi, ellei kyselyyn vastaamista voitaisi velvoittaa.

Helsingissä maaliskuun 24. päivänä 2022

Jani-Petteri Ollikainen
erikoistutkija

